

Надійшла до друку 9.08.2014

УДК 1:316.3:37:[06.051+378.091.59](4+477)

Володимир Морозов

РОЛЬ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ І СТУДЕНТСЬКОГО САМОУПРАВЛІННЯ У СУЧАСНОМУ ПЕДАГОГІЧНОМУ ПРОЦЕСІ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ

В умовах становлення громадянського суспільства педагогічний процес виходить за межі навчально-виховного закладу і підлягає впливу різних громадських організацій. Як ефективний фактор соціалізації особистості дитячі та молодіжні громадські організації здійснюють соціальне виховання підрастаючого покоління у сучасних соціокультурних умовах. Розглядається роль громадських організацій у двох аспектах та напрями їх діяльності. Виділяється завдання соціального виховання молоді у сучасних соціокультурних умовах. Згідно документації Болонського процесу, можна зробити висновок, що все пов'язано зі студентами, молодь постає як центр, а «фактором контролю» є студентське самоврядування. Підвищення ефективності виховної діяльності громадських організацій можливе за умови взаємодії педагогічних колективів навчальних закладів і керівництва дитячих та молодіжних об'єднань, надання їм допомоги і спеціалізації підготовки у ВНЗ вихователів для молодіжних громадських співтовариств.

Визначився особливий напрям (складова) педагогічного процесу, а саме – дискурс щодо місця й ролі громадських організацій і студентського самоуправління. Розвиток педагогічної інноватики в Україні пов'язаний із масовим громадсько-педагогічним рухом, спричиненим суперечностями між суспільними потребами щодо розвитку і функціонування навчально-виховних закладів і реальним буттям навчально-виховної справи.

Ключові слова: людина, держава, освіта, студентство, громадянське суспільство, педагогічний дискурс, педагогічний процес.

В условиях становления гражданского общества педагогический процесс выходит за пределы учебно-воспитательного учреждения и подверженной воздействию различных общественных организаций. Как эффективный фактор социализации личности детские и молодежные общественные организации осуществляют социальное воспитание подрастающего поколения в современных социокультурных условиях. Рассматривается роль общественных организаций в двух аспектах и направления их деятельности. Выделяется задача социального воспитания молодежи в современных социокультурных условиях. Согласно документации Болонского процесса, можно сделать вывод, что все связано со студентами, молодежь выступает как центр, а «фактором контроля» является студенческое самоуправление. Повышение эффективности воспитательной деятельности таких организаций возможно при условии взаимодействия педагогических коллективов учебных заведений и руководства детских и молодежных объединений, оказание им помощи и специализации подготовки в вузах воспитателей для молодежных общественных сообществ.

Определяется особое направление (составляющая) педагогического процесса, а именно – дискурс относительно места и роли общественных организаций и студенческого самоуправления. Развитие педагогической инноватики в Украине связан с массовым общественно-педагогическим движением, вызванным противоречиями между общественными потребностями по развитию и функционированию учебно-воспитательных учреждений и реальным бытием учебной дела.

Ключевые понятия: человек, государство, образование, студенчество, гражданское общество, педагогический дискурс, педагогический процесс.

In the condition of becoming of civil society a pedagogical process goes outside the educational institution and becomes a subject of influence of different public organizations. As an effective factor of socialization of personality child's and youth public organizations carry out social education of rising generation in modern sociocultural terms. The role of public organizations is considered in two aspects and directions of their activity are examined. The task of social education of young people is distinguished in modern sociocultural terms. According to documentation of the Bologna Process, it is possible to make a conclusion, that all is related to the students, youth appear as a center, and a «control factor» is student self-government. The increase of efficiency of educator activity of public organizations is possible in case of co-operation of pedagogical collectives of educational establishments and guidance of child's and youth associations, concession them the help and specialization of preparation in Institutions of higher education of teachers for youth public organizations.

The special direction (constituent) of pedagogical process was determined, if exactly it is a discourse in relation to a place and role of public organizations and student self-government. The development of pedagogical innovation in Ukraine is related to the mass public-pedagogical movement caused by contradictions between public necessities in relation to development and functioning of educational institutions and real existence of educational engagement.

Keywords: *human, state, education, students, civil society, educational discourse, pedagogical process.*

Постановка проблеми. Організація взаємодії із суспільним і природним середовищем ґрунтується на тому, що педагогічний процес не може обмежуватися навчально-виховним закладом. Оскільки заклад освіти готує молоду людину до самостійного життя, вона вже під час навчання повинна жити за критеріями життя, до якого готується, брати в ньому безпосередню участь. Педагогічний колектив має налагодити контакти з батьками, трудовими колективами, де вони працюють, громадськими організаціями, дитячими та молодіжними об'єднаннями, церквою. Педагогічна думка, зазначає О. Чернявська, практично одноставна в тому, що сприяння цьому процесу й соціальній інтеграції можливо досягти при становленні громадянського суспільства та зусиллями його інститутів, у тому числі громадських організацій [Чернявська, 2009: с. 144].

Таким чином, визначився особливий напрям (складова) педагогічного процесу, а саме – дискурс щодо місця й ролі громадських організацій і студентського самоуправління. І це зрозуміло. Розвиток педагогічної інноватики в Україні пов'язаний із масовим громадсько-педагогічним рухом, спричиненим суперечностями між суспільними потребами щодо розвитку і функціонування навчально-виховних закладів і реальним буттям навчально-виховної справи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різноманітні аспекти становлення громадянського суспільства, місце та роль в ньому студентського самоуправління є предметом уваги таких вчених, як В. Андрущенко, О. Грущенко, В. Ільїн, С. Кириченко, Ю. Криворучко, В. Кремень, М. Михальченко, М. Томенко, В. Ткаченко, І. Хмелько та ін. Науковці зазначають, що саме активна участь студентів у громадянському житті суспільства формує активну громадянську позицію, сприяє свідомому входженню у життєвий процес, розвитку найбільш вагомих якостей людини. На жаль, не завжди ця позиція враховується.

Формулювання цілей статті. Багато в чому виховна робота зі студентами кинута на самоплив. З другого боку, так звані опозиційні сили нерідко втягують їх у неправомірні дії. Аналіз участі студентів у роботі громадських організацій є завданням актуальним і невідкладним.

Виклад основного матеріалу. Громадська організація як вказано в Законі України є «об'єднання громадян для задоволення та захисту своїх законних соціальних, економічних, творчих, вікових, національно-культурних, спортивних та інших суспільних інтересів» [Закон України, 2005: с. 3]. Сьогодні в Україні у відповідності з концептуальними положеннями базових міжнародних документів створюються та розвиваються громадські організації, які розглядаються як ефективний фактор соціалізації особистості, своєрідний інститут громадянського суспільства. За роки незалежності в Україні створено та активно функціонують сотні громадських об'єднань.

Загалом, роль громадських організацій як суб'єктів громадянського суспільства слід розглядати у двох аспектах. По-перше, вони в міру формування суспільства нового типу певним чином обмежують можливості держави щодо її втручання в усі сфери життєдіяльності людини; по-друге, головна сила та дієвість громадських організацій була і є в самоорганізаційній активності соціальних суб'єктів: зацікавленості громадськості у вирішенні конкретних питань свого існування (на рівні суспільства, регіону, місцевої громади чи окремої організаційної структури) і розуміння того, що їхні інтереси повною мірою можуть бути висловлені, захищені та реалізовані лише самими громадянами, за безпосередньої їх участі [Мазур, 2006: с. 57].

Що стосується приналежності громадських організацій до освіти та педагогічного процесу, зокрема та використовуючи метод співставлення програмних документів всеукраїнських, регіональних та місцевих організацій виокремлюємо напрями діяльності, що спрямовані на педагогічний процес і дітей та молодь, зокрема. Основними напрямками їх діяльності є залучення дітей до суспільно корисних справ; формування активної життєвої позиції особистості; виховання гуманної особистості, свідомого громадянина України; збереження та примноження природного довкілля, історико-культурної спадщини; забезпечення гармонії фізичного, духовного та інтелектуального розвитку підростаючого покоління; захист прав та свобод дітей, створення умов для їх самореалізації; організація змістовного дозвілля, формування здорового способу життя дітей; профілактика негативних явищ у дитячому середовищі.

Наведений перелік є не чим іншим як завданнями соціального виховання підростаючого покоління у сучасних соціокультурних умовах. В організаційному плані такі організації мають домінуючі ознаки соціальної організації.

Головним індикатором функціонування освітніх процесів є учні та студенти, які в свою чергу мають свої студентські, молодіжні об'єднання.

На сьогоднішній день в Україні діє Українська студентська спілка (Студентське братство), яка має своїм завданням захист прав студентів; залучення їх до активної діяльності в політичному, громадському та культурному житті держави; формування на місцях студентського самоврядування; забезпечення активного та змістовного дозвілля. Товариство «Молодь, довкілля, розвиток» опікується вирішенням екологічних проблем, розробляє та втілює програми соціальної адаптації юнаків та дівчат, охорони їх здоров'я. Деякі молодіжні організації активно стимулюють політичну активність молоді, залучаючи її до роботи в місцевих органах самоврядування, організовуючи семінари, конференції тощо.

Діяльність громадських молодіжних організацій, об'єднань, товариств сприяє задоволенню життєво необхідних на різних вікових етапах потреб в емоційному контакті з ровесниками, друзями; прихильності й впевненості в собі; в успіху, визнанні себе іншими; у виборі й випробуванні власних сил, переживанні надзвичайного, в активній діяльності, розвитку інтересів, уподобань; розвитку мистецьких, наукових, технічних, організаційних, господарських здібностей, таланту, обдарованості, фізичної активності; формуванню характеру особистості, навичок самовдосконалення; кристалізації світогляду, національної самосвідомості; поглибленню дружніх, приятельських стосунків; відтворенню душевно-моральних сил, задоволенню соціалізаційних потреб.

Сучасна педагогічна наука (соціально-педагогічний аспект) оперує, також, поняттям «виховна організація», розглядаючи її як різновид соціальної організації – спеціально створеної державної або недержавної організації, основним завданням якої є соціальне виховання певних вікових груп населення (А. Мудрик). Саме в контексті цього поняття розглядають найчастіше громадські дитячі та молодіжні організації [*Лісовець, 2011*].

Підвищення ефективності виховної діяльності дитячих та юнацьких організацій можливе за тісних контактів між педагогічними колективами навчальних закладів і керівництвом цих організацій, надання їм допомоги у підвищенні педагогічної майстерності вихователів; організації підготовки у вищих педагогічних навчальних закладах вихователів для дитячих та юнацьких організацій [*Безпалько*].

На підставі наведеного вище можна зазначити, що в основі уявлення про молодіжні і дитячі громадські об'єднання як інституту соціалізації і соціального виховання є положення про те, що різноманітна діяльність соціально значущого і суспільно корисного спрямування членів сучасних громадських дитячих і молодіжних об'єднань і є педагогічною або виховною і соціалізуючою діяльністю. Це дозволяє вважати, що соціальний досвід, який діти, підлітки і молоді люди набувають у процесі спільної (колективної) діяльності, міжособистісних відносин, взаємодій і спілкування як члени дитячої або молодіжної організації, не тільки

суб'єктивно засвоюється, а й активно опрацьовується, інтеріоризується, стає джерелом соціалізації і соціального виховання їхньої особистості.

У свою чергу, дієвість громадських організацій була і є в самоорганізаційній активності соціальних суб'єктів, саме студентському самоуправлінні та органах самоврядування, що сприятимуть вирішенню конкретних питань свого існування.

Сучасна історія самоврядування в Україні починається в 1990 р. із закону «Про місцеві Ради народних депутатів УРСР та місцеве самоврядування», а завершується законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 р. Після багаторічного нищення будь-якої активності та громадської демократичної ініціативи шлях утвердження справжньої моделі державно-громадського управління видався тернистим і довготривалим.

Документами, які визначають юридичну можливість упровадження в навчальному закладі державно-громадського управління, є: «Конвенція про права дитини» (прийнята Генеральною асамблеєю ООН 20 листопада 1989 р., для України чинна з 27 вересня 1991р.); «Європейська Хартія про участь молоді в житті комун і регіонів» (прийнята Конгресом місцевих і регіональних влад Європи 14 січня 1991 р.);» (прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 р.); Закон України «Про освіту» (від 20 вересня 2003 р.); Закон України «Про загальну середню освіту» (від 13 травня 1999 р.); «Положення про середній загальноосвітній навчальний заклад» (затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 14 червня 2000 р. № 964); «Національна доктрина розвитку освіти» (затверджена Указом президента від 17 квітня 2002 р.).

Наявна законодавча база дає можливість не тільки створити на локальному рівні дієву систему засобів правового регулювання самоуправління закладом освіти, а й конкретизувати, доповнити її своїми внутрішніми документами.

Способи поєднання громадського та державного управління або залучення громадськості до прийняття управлінських рішень можуть бути різними. Г. Єльнікова, наприклад, визначає такі моделі державно-громадського управління: 1) модель структурно-громадського супроводу, яка передбачає на кожному управлінському щаблі відповідну громадську структуру, основним завданням якої є незалежна експертиза стану справ освітньої галузі та ведення діалогу з владними структурами для збалансування інтересів громадськості та органів управління загальною середньою освітою; 2) модель інформаційно-громадського супроводу, яка передбачає організацію зустрічних потоків інформації. Згори донизу надходить нормативно-правова інформація, а знизу догори – претензійна, реакція виконавців, громадськості на нормативно-правову та суспільно-ціннісну інформацію; 3) модель субординаційно-проміжного партнерства, яка передбачає запровадження на всій вертикалі динамічних

субординаційних стосунків. До виконання завдань залучається громадськість, і відносини тимчасово перетворюються на партнерські.

Зміна моделей відбувається залежно від зміни мети й завдань, які в даний час вирішує навчальний заклад. Для вирішення цих завдань між учасниками навчального процесу виникає певна взаємодія. Взаємовплив, який зумовлює взаємне пристосування поведінки суб'єктів діяльності на діалогічній основі, що забезпечується спільним виробленням реалістичної мети з подальшим поєднанням зусиль і самоспрямуванням дій на її досягнення це адаптивне управління. Для адаптивного управління, як і для будь-якого іншого, необхідно розробляти моделі діяльності, що відповідають визначеній меті.

В останні десятиліття виявився новий аспект освітньої діяльності, пов'язаний із розвивальним процесом економічної, соціальної і культурної інтеграції. У ньому знаходить вираження характерна для сучасного світу об'єктивна тенденція до інтернаціоналізації світу, зближення країн і народів, спільного вирішення глобальних проблем, що виходять за національні й державні межі.

Аналіз питання щодо залучення міжнародного педагогічного досвіду слід розпочати з розвитку інтеграційних процесів у Західній Європі. Начало цього процесу слід віднести до Великої Хартії Університетів, прийнятої у 1988 році. Головна мета університетів, що підписали Хартію по планових інноваціях – створення університетської автономії в навчанні, наукових дослідженнях і самовизначенні. Наступним кроком розвитку освітніх систем обох країн стали Лісабонська і Болонська декларації.

У педагогічний процес освітньої системи впроваджуються відповідні інновації, проводяться заходи по адаптації національної системи по забезпеченню якості до стандартів і рекомендацій для забезпечення якості в ЄПВО. 4 березня 2008 року у Брюсселі (Бельгія) Україна стала повноправним урядовим членом Європейського реєстру забезпечення якості (EQAR). Національна система забезпечення якості реалізується через системи ліцензування і акредитації [Бек, 2001: с. 84].

У свою чергу в Україні відповідно до домовленостей впроваджується Європейська кредитно-трансфертна система. В усіх ВНЗ України III-IV рівнів акредитації впроваджена кредитно-трансфертна система ECTS. Підготовлений відповідний Пакет інноваційних нормативних документів ECTS. Розроблено рекомендації і здійснюються організаційні заходи по впровадженню Додатка до диплому європейського зразка (Diploma Supplement), який повинен був отримати кожен студент-випускник.

Спостерігається тенденція до підвищення рівня внутрішньої мобільності студентів і викладачів. Спрощено переведення студентів з одного ВНЗ в інший за рахунок трансферу і накопичення кредитів ECTS. Бакалавр будь-якого університету може продовжувати навчання на другому циклі іншого університету. Для студентів – це реальний прогрес в навчанні і практиці і в послугах, пов'язаних з цим; для викладачів, учених і

адміністративного персоналу – можливість визнання і належної оцінки результатів їх діяльності [Беляков, 2008: с. 50-58]. Відповідно до Лісабонської угоди вищим учбовим закладам надали значну автономію, усунули кількісні межі прийому студентів в кожного з учбових закладів, а також централізовані критерії прийому, які спускалися згори, і ввели нове фондове регулювання для державних вищих учбових закладів. Наприклад, розміри субсидій, що надаються кожному з учбових закладів, ув'язуються з кількістю учнів. Ці зміни значною мірою спричинили зростання числа студентів державних університетів [Бондаренко, 2009: с. 59-66].

Інтеграція України в європейський освітній простір зумовлює необхідність рішення ряду складних проблем. До них відносяться, передусім, такі, як підвищення якості освіти, структурна перебудова освітньої системи відповідно до потреб забезпечення безперервного характеру освіти, формування готовності учителів і учбових закладів до інноваційної діяльності; розвиток ринку освітніх послуг; розширення міжнародної співпраці, моніторинг і використання кращого зарубіжного досвіду у сфері освіти. Інтенсивне формування світової культури в умовах інформаційного суспільства служить причиною руйнування традицій, зміни культурних стереотипів і зміщення акцентів в культурній ідентифікації особи [Білорус, 2001: с. 4]. Сутнісною ознакою «європейськості» українських університетів є показники розвитку в них студентського самоуправління.

Під впливом принципів Болонського процесу в Україні спрощений перевід студентів з одного навчального закладу в інший за рахунок трансферу і накопичення кредитів ECTS. Бакалавр будь-якого університету може продовжувати навчання на другому циклі іншого університету. Випускникам учбових закладів I-II рівнів акредитації, що поступає на перший цикл навчання – «бакалаврат», зараховуються модулі з попереднього навчання і, таким чином, скорочується термін навчання на цьому циклі. Вводиться Додаток до Диплому на широко поширеному європейській мові, яка отримує кожен студент-випускник автоматично і безкоштовно, по формату Додатка до Диплому EU/Co/UNESCO (Європейського Союзу/Ради Європи/ЮНЕСКО) [Білорус, 2001: с. 7]. Усі документи Болонського процесу і пов'язані з ними завдання, в першу чергу, пов'язані із студентами. Вони є центром, навколо якого вибудовується уся система. Студентське самоврядування є своєрідним «фактором контролю», який відслідковує дотримання міжнародних норм і стандартів у системі національних інновацій в освіті. Першочерговими при цьому є три необхідні і достатні позиції: мобільність суб'єктів освітнього простору, насамперед, студентів; привабливість освітніх послуг і можливість працевлаштування. За великим рахунком, вони виходять за рамки суто системи освіти й утверджуються як прерогатива держави й можуть бути виконані в процесі соціоекономічної інтеграції нашої країни в європейський простір [Андрущенко, 2001: с. 11-17].

Зберігаючи традиційні освітні національні надбання насамперед, фундаментальність, системність і практична спрямованість, вітчизняна освіта переймає все краще, що є в системах освіти провідних держав світу. Важливим аспектом зарубіжного досвіду є активність студентів, розгалуженість і глибина студентського самоуправління. Українські університети мають витримати «золоту середину», адже немає і не може бути абсолютно ефективної інтернаціональної системи забезпечення гарантії якості вищої освіти. Кожна країна вирішує це питання з урахуванням особливостей національних традицій в освіті, науці і культурі, у відповідності з особливостями власного життєоблаштування [Богуславська, 2005: с. 1-2].

Переважає більшість європейських нововведень освітнього стибу в Україні повністю приймається, процес їх впровадження вже почався і триває. Так, активно впроваджується дворівнева підготовка фахівців «бакалавр-магістр». У рамках міжнародної програми ТЕМПУС- ТАСІС виконується ряд пілотних проектів, що стосуються автономії ВНЗ, впровадження докторантури за європейськими стандартами, формування системи внутрішнього контролю ВНЗ над якістю освіти [Андрущенко, 2002 с. 29]. Як державою, так і громадянським суспільством підтримується розвиток студентського самоуправління.

Висновки. Цілком очевидно, що система освіти України рухається шляхом взаємного наближення власних напрацювань і новітнього європейського досвіду в питанні виготовлення чітких стандартів якісної освіти. Громадянські пріоритети, автономія і студентське самоуправління поступово утверджуються як сутнісні ознаки і нормативи державної освітньої політики.

ЛІТЕРАТУРА

- Андрущенко, 2001 – Андрущенко В. П. Основні тенденції розвитку вищої освіти України на рубежі століть (Спроба прогностичного аналізу) / В. П. Андрущенко // Вища освіта України. – 2001. – № 1. – С. 11-17..
- Андрущенко, 2002 – Андрущенко В. Вища освіта в контексті глобалізації / В. Андрущенко // Дзеркало тижня. – 2002. – №3 (26 січня). – С. 13.
- Бауман, 2002 – Бауман З. Индивидуализированное общество / пер. с англ. под ред. В. Л. Иноземцева. – М.: Логос, 2002. – 390 с.
- Безпалько – Безпалько О. В. Дитячі громадські організації в системі соціального виховання [Електронний ресурс]. Режим доступу – http://gendocs.ru/docs/6/5587/conv_1/file1.pdf
- Бек, 2001 – Бек У. Что такое глобализация? Ошибки глобализма – ответы на глобализацию / Ульрих Бек; [пер. с немецкого А. Григорьева и В. Седельника]. – М.: Прогресс-Традиция, 2001. – 304 с.
- Беляков, 2008 – Беляков О. О. Впровадження ідей Болонського процесу: чого бракує Україні? / О. О. Беляков // Вчені записки університету «Крок». – 2008. – Вип. 18. – Т. 1. – С. 50-58.
- Білорус, 2001 – Білорус О. Г. Глобалізація і національна стратегія України / О. Г. Білорус. – К.: ВО «Батьківщина», 2001. – 300 с.
- Богуславська, 2005 – Богуславська А. ОБОЛОНювання освіти: Україна, згідно з Болонським договором, наближатиме свою систему освіти до європейських стандартів. Проте

- поки що важко сказати, наскільки глибокими і структурними будуть ці зміни / А. Богуславська // Україна молода. – 2005. - 4 лист. (№ 206). – С. 14.
- Бондаренко, 2009 – Бондаренко О. О. Участь у культурі та культурна активність студентів у дослідженнях польських науковців / О. О. Бондаренко // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: Сумський ДПУ ім. А. С. Макаренка. – 2009. – № 2. – С. 59-66.
- Закон України..., 2005 Закон України. – Харків: «Аспект+», 2005. – 72 с.
- Згуровський, 2006 – Згуровський М. З. Болонський процес: головні принципи та шляхи структурного реформування вищої освіти України: [монограф.]. / М. З. Згуровський. – К.: НТУУ «КПІ», 2006. – 544 с.
- Лісовець, 2011 – Лісовець О. В. Теорія і методика роботи з дитячими та молодіжними організаціями України: навч. посіб. / О. В. Лісовець. – К.: ВЦ «Академія», 2011. – 256 с.
- Мазур, 2006 – Мазур О. Інститути громадянського суспільства як чинники модернізації виборчої системи // Політичний менеджмент. – 2006. № 5. – С. 53-65 с.
- Михайловська, 2005 – Михайловська О. Держва і розвиток інститутів громадянського суспільства / О. Михайловська // Політ. Менеджмент. – 2005. – № 3. – С. 108-114.
- Чернявська, 2009 – Чернявська О. В. Громадські організації як чинник активізації процесу формування громадянського суспільства в Україні: потенціал та можливості / Український соціум. Науковий журнал. – К, 2009. №3 (30). – 187 с.

REFERENCES

- Andrushchenko 2001 – Andrushchenko V. P. Osnovni tendentsiyi rozvytku vyshchoyi osvity Ukrayiny na rubezhi stolit' (Sproba prohnostychnoho analizu) / V. P. Andrushchenko // Vyshcha osvita Ukrayiny. – 2001. – № 1. – С. 11-17
- Andrushchenko, 2002 – Andrushchenko V. Vyshcha osvita v konteksti hlobalizatsiyi / V. Andrushchenko // Dzerkalo tyzhnya. – 2002. – №3 (26 sichnya). – С. 13.
- Bauman, 2002 – Bauman Z. Yndyvdualyzyrovannoe obshchestvo / per. s anhl. pod red. V. L. Ynozemtseva. – М.: Lohos, 2002. – 390 s.
- Bezpal'ko – Bezpal'ko O. V. Dytyachi hromads'ki orhanizatsiyi v systemi sotsial'noho vykhovannya [Elektronnyy resurs]. Rezhym dostupu – http://gendocs.ru/docs/6/5587/conv_1/file1.pdf
- Bek, 2001 – Bek U. Chto takoe hlobalyzatsyya? Oshybky hlobalyzma – otvety na hlobalyzatsyyu / Ul'rykh Bek; [per. s nemetskoho A.Hryhor'eva y V.Sedel'nyka]. – М.: Prohress–Tradytssyya, 2001. – 304 s.
- Byelyakov, 2008 – Byelyakov O. O. Vprovadzhennya idey Bolons'koho protsesu: choho brakuye Ukrayini? / O. O. Byelyakov // Vcheni zapysky universytetu «Krok». – 2008. – Vyp. 18. – Т. 1. – С. 50-58.
- Bilorus, 2001 – Bilorus O. H. Hlobalizatsiya i natsional'na stratehiya Ukrayiny, 2001.
- Bohuslavs'ka, 2005 – Bohuslavs'ka A. OBOLONyuvannya osvity: Ukrayina, zhidno z Bolons'kym dohovorum, nablyzhatyme svoyu systemu osvity do yevropeys'kykh standartiv. Prote poky shcho vazhko skazaty, naskil'ky hlybokymy i strukturnymy budut' tsi zminy / A. Bohuslavs'ka // Ukrayina moloda. – 2005. 4 lyst. (№ 206). – С. 14.
- Bondarenko, 2009 – Bondarenko O. O. Uchast' u kul'turi ta kul'turna aktyvnist' studentiv u doslidzhennyakh pol's'kikh naukovtsiv / O. O. Bondarenko // Pedagogichni nauky: teoriya, istoriya, innovatsiyini tekhnolohiyi: Sums'ky DPU im. A. S. Makarenka. – 2009. – № 2. – С. 59-66.
- Zakon Ukrayiny..., 2005 Закон Ukrayiny. – Kharkiv: «Aspekt+», 2005. – 72 s.
- Zhurovs'kyu, 2006 – Zhurovs'kyu M. Z. Bolons'ky protses: holovni pryntsyipy ta shlyakhy strukturnoho reformuvannya vyshchoyi osvity Ukrayiny: [monohraf.]. / M. Z. Zhurovs'kyu. – К.: NTUU «KPI», 2006. – 544 s.
- Lisovets', 2011 – Lisovets' O. V. Teoriya i metodyka roboty z dytyachymy ta molodizhnyymy orhanizatsiyamy Ukrayiny: navch. posib. / O. V. Lisovets'. – К.: VTs «Akademiya», 2011. – 256 s.

- Mazur, 2006 – Mazur O. Instytuty hromadyans'koho suspil'stva yak chynnyky modernizatsiyi vyborchoyi systemy // Politychnyy menedzhment. – 2006. № 5. – S. 53-65 c.
- Mykhaylovs'ka, 2005 – Mykhaylovs'ka O. Derzhva i rozvytok instytutiv hromadyans'koho suspil'stva /O. Mykhaylovs'ka // Polit. Menedzhment. – 2005. № 3. – S.108-114.
- Chernyavs'ka, 2009 – Chernyavs'ka O. V. Hromads'ki orhanizatsiyi yak chynnyk aktyvizatsiyi protsesu formuvannya hromadyans'koho suspil'stva v Ukraini: potentsial ta mozhlyvosti / Ukrainys'kyu sotsium. Naukovyy zhurnal. – K, 2009. №3 (30). – 187 c.

Надійшла до друку 22.07.2014.

УДК 1:316.3:37

Людмила Шелюк

ЗАСАДИ І ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ

Сьогодні Україна відчуває гостру потребу в підготовці і вихованні молоді як активних громадян демократичного суспільства. Тому й система освіти має ґрунтуватися на демократизації навчання. Остання – це впровадження демократичних засад у спільну діяльність і тих, хто вчить, і тих, хто навчається. Такі цінності як рівність можливостей, відповідальна свобода, шанування інших та інакших, захист слабших, визнання різноманітності відповідають сучасному розумінню демократичного ідеалу. Тому якість і рівність в освіті – це два пріоритети освітньої політики початку XXI століття. Вони декларуються педагогічними філософіями та ідеологіями і так чи інакше знаходять втілення в освітній політиці усіх демократичних країн.

Протягом років незалежності в Україні склалися сприятливі умови для впровадження системи громадянської освіти. Безумовними пріоритетами такої освітньої політики є не тільки демократизація освіти, але й забезпечення її якості. Демократизація здійснюється на підставі таких домінант як, принцип людиноцентризму та рівного доступу до якісної освіти кожного громадянина демократичного суспільства; принцип рівних можливостей, який опирається на Конституцію та справедливе законодавство держави; принцип співробітництва, як перехід від тоталітарного до гуманістичного виховання особистості; принцип розмаїтості та принцип університетської автономії; принцип відкритості, як подолання укорієних устроїв, що має плавно переходити у принцип співробітництва; принцип самоорганізації; принцип громадсько-державного управління тощо. У зв'язку зі складними трансформаційними державними і суспільними процесами звертається увага на необхідності становлення демократичної культури та її становлення, формування та удосконалення. Сприятливі умови поглибленню демократичних засад функціонування освітньої сфери має розроблена в Україні Концепція громадянської освіти.

Ключові слова: особистість, освіта, громадянська освіта, демократія, демократизація освіти, принципи, суспільство, держава.

Сегодня Украина чувствует острую потребность в подготовке и воспитании молодежи как активных граждан демократического общества. Поэтому и система образования должна основываться на демократизации учебы. Последняя ? это внедрение демократических принципов в совместную деятельность и тех, кто учит, и тех, кто учится. Такие ценности как равенство возможностей, ответственной свобода, почитание других и иных, защита более слабых, признание разнообразия, отвечают современному пониманию демократического идеала. Поэтому качество и равенство в образовании – это два приоритета образовательной политики начала XXI века. Они декларируются педагогическими философиями и идеологиями и так или иначе находят воплощение в образовательной политике всех демократических стран.